

Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci

VI.1 Sudiště a rozhodné právo	235
VI.2 Procesní normy řídicí rozhodčí řízení	241
VI.2.1 Procesní normy ve fázi nalézací	245
VI.2.2 Zhodnocení přístupu ve fázi exekuční	252
VI.2.3 Závěr	253
VI.3 Právo rozhodné pro řešení merita sporu	254
VI.3.1 Určení rozhodného práva ve fázi nalézací	256
VI.3.2 Zhodnocení přístupu ve fázi exekuční	266
VI.3.3 Používání lex mercatoria	267
VI.3.4 Rozhodování dle ekvity, jako amiable compositeur, tronc commun	273
VI.3.5 Veřejné právo v rozhodčím řízení s mezinárodním prvkem	280
VI.4 Evropské právo v řízení před mezinárodními rozhodci v zemích EU	287

Tuzemská literatura

BĚLOHLÁVEK, A. Procesní předpisy a rozhodčí řízení. *Právní fórum*. 2007, č. 12. BĚLOHLÁVEK, A. J. Právo použitelné na řízení před rozhodci. *Právo a podnikání*. 2005, č. 11. DRLIČKOVÁ, K. Deletion of the Arbitration Exception in the Regulation Brussels I – The Way Towards the European Regulation of Arbitration? In: *Harmonization and Unification of Law in the European Context?* Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2011. KAPITÁN, Z. Volba sudiště v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2004, č. 1. KYSELOVSKÁ, T. Interakce rozhodčího

řízení a evropského práva. In: *Dny Práva – 2009 – Days of Law: The Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, 2009. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/index.html [cit. 2012-11-11]. MYŠÁKOVÁ, P. Autonomie vůle v mezinárodní arbitráži. *Právní fórum*. 2008, č. 4. NOVÝ, Z. Tronc commun v mezinárodním rozhodčím řízení. *Právní rozhledy*. 2009, č. 6. PAUKNEROVÁ, M. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*. 2003, č. 12. PAUKNEROVÁ, M. Tzv. nutně použitelné normy před rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR. *Právní praxe v podnikání*. 1996, č. 7–8. ROZEHNALOVÁ, N. Právní režim smluv s mezinárodním prvkem. *Právní fórum*. 2010, č. 10. ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ROZEHNALOVÁ, N. Lex mercatoria a jeho užití v řízení před mezinárodními rozhodci. *Právní praxe v podnikání*. 1999, č. 11. ROZEHNALOVÁ, N. Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci (tendence v oblasti závazkového práva s přihlédnutím k úpravám v některých evropských zemích). *Právník*. 2000, č. 11. ROZEHNALOVÁ, N. Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem I. a II. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 4 a 5. SEHNÁLEK, D. Sudiště v elektronickém rozhodčím řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2004, č. 4. VALDHANS, J., KOVÁČOVÁ, L. Arbitrabilita mimosmluvních závazků. In: *Dny práva – 2009 – Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/index.html [cit. 2012-11-12].

Zahraněční literatura

de BOISSÉSON, M. *Le droit français de l'arbitrage interne et international*. Paris: GLN Joly, 1990. BERGER, K. P. „Sitz des Schiedsgerichts“ oder „Sitz des Schiedsverfahrens“? *RfW*, Heft 1, 1993. GREENAWALT, A. K. A. Does International Arbitration Need a Mandatory Rules Method? *American Review of International Arbitration*, 2007. LANDO, O. The Lex Mercatoria in International Commercial Arbitration. *International and Comparative Law Quarterly*, 1985. LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 2003. LOQUIN, E. *L'amiable composition en droit comparé et international*. Paris: Librairies techniques, 1980. MAYER, P. Mandatory Rules of Law in International Arbitration. *Arbitration International*, No. 4, 1986. MUSTILL, M. The New Lex Mercatoria: The First Twenty-five Years. *Arbitration International*, 1988. PARK, W. W. The Lex Loci Arbitri and International Commercial Arbitration. *International and Comparative Law Quarterly*, 1983. KAUFMANN-KOHLER, G. Identifying and Applying the Law Governing the Arbitration Procedure – The Role of the Law of the Place of Arbitration. In BERG, A. J. *Improving the Efficiency of Arbitration*

Agreements and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention, ICCA Congress Series, No. 9 (1998). The Hague: Kluwer Law International, 1999. Dostupné z Kluwer Arbitration: <<http://www.kluwerarbitration.com> [cit. 2012-12-14]. PETROCHILOS, G. *Procedural Law in International Arbitration*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ROSEN, J. A. *Arbitration Under Private International Law: the Doctrines of Separability and Compétence de la Compétence*. *Fordham International Law Journal*, No. 3, 1994. SAMUEL, A. Místo arbitráže a rozhodné právo. *Evropské a mezinárodní právo*, 1998, č. 1–2. SUCHOŽA, J., HUČKOVÁ-PALCOVÁ, R. *Autonomy of Arbitrators – Decision-making on the Basis of Ex Aequo et Bono*. In: *CYArb*. New York: JurisNet, 2012. VEEDER, V. V. *Another Look at the Arbitration Exceptions in the Brussels Regulation and Lugano Convention*. *ASA Bulletin*, No. 4, 2006.

VI.1 Sudiště a rozhodné právo

Otázkou, ne vždy zcela doceněnou praxí, zůstává výběr či určení **sudiště**, **fóra**, tj. místa konání rozhodčího řízení. Přestože vývoj od poloviny 60. let minulého století značně narušil tradičně vnímané teritoriální vazby, v mnoha ohledech a u řady právních řádů zůstávají aktuální slova níže uvedená slova H. Holtzmanna. Ta by bylo možné pojmut i jako motto této kapitoly:

„Místo konání arbitráže ovlivňuje to, které právo „ovládá“ řízení, co může být rozhodováno, kdo bude rozhodce a jak bude prováděno řízení.“

Problém určení **sudiště**, včetně vymezení vazby mezi sudištěm a právem, je vlastní mezinárodnímu rozhodčímu řízení. U vnitrostátní arbitráže vzniknout nemůže. Samozřejmě vzniká tento problém jen při sdílení názoru, že aplikace cizího práva je možná jen tam, kde se jedná o rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem. Jak již bylo uvedeno i v jiných kapitolách, může se výsledek lišit v závislosti na zastávané doktríně. V případě doktríny smluvní či autonomní není mezinárodní prvek rozhodující pro možnost přesunu sudiště na území jiného státu. Rozhodující je vůle stran. Jiná je situace z pohledu zbývajících dvou doktrín, kde se naopak jedná o významnou skutečnost. Oba pohledy budou dále promítnuty do přístupů **teritoriálního** a **smluvního**.

Ty vyjadřují na jedné straně vazbu sudiště a práva, na straně druhé popření této vazby.

Zajímavou otázkou může být, proč si strany vybírají určitá sudiště a proč jiná zcela opomíjejí.

Výběr sudiště je dán řadou faktorů. Ne všechny představují racionální právní úvahy. Vliv mají nejenom **faktory právní** (kvalita rozhodců, kvalita administrativy, získání rozhodčího nálezu s vyšší možností jeho uznání a výkonu v zamýšleném místě výkonu nálezu, v posledním období i možnost odsunu soudního přezkumu s rizikem zrušení rozhodčího nálezu atd.), ale i **mimoprávní**, jako je tradice místa jako centra určitého typu obchodování (například Londýn pro pojišťovací a finanční spory či New York pro finanční spory), neutralita státu poněkud nesprávně spojovaná s neutralitou sudiště (obliba Švýcarska či Švédska jako sudišť), geografická či dopravní (dnes letecká) dostupnost či atraktivita místa, nabízené služby od hotelových po pomocné směry k rozhodčímu řízení, ekonomické či další politické aspekty.

Které místo je možné považovat za místo konání rozhodčího řízení (*place of arbitration, Ort des Schiedsgerichts, lieu de l'arbitrage*)? Zdánlivě jednoduchá otázka nemusí být vůbec lehce zodpověditelnou. Toto místo může mít rozdílný rozměr právní a rozdílný rozměr geografický. Rozdílily se mohou objevit také na průsečíku sídla rozhodčího soudu a místa zasedání rozhodčího senátu v řízení institucionalizovaném. Rozdílily se také mohou objevit tam, kde v řízení ad hoc dochází k zasedání senátu na různých místech v různých státech. Hodnocení mohou být rozdílná i mezi pohledem rozhodců a soudců tam, kde soud uplatňuje některé pomocné či kontrolní funkce. Toto vše může komplikovat právě odpověď na uvedenou otázku.

V minulosti se objevila řada návrhů. Například článek 2 *Resoluce Institutu mezinárodního práva* z roku 1957 navrhl jako sudiště místo, kde se rozhodčí senát sešel a zasedal poprvé.

Místo **ve smyslu právním** je místo, které má zásadní význam pro určení „příslušnosti“ rozhodčího řízení a nálezu k určitému státu, či pro vymezení pravomocí orgánu státu k tomuto rozhodčímu řízení. Zpravidla je stranami určeno v rozhodčí smlouvě jako místo zasedání rozhodčího senátu, resp. místo sídla rozhodčího soudu. Tato možnost – **výběr**

místa zasedání senátu stranami – je předvídána prakticky všemi národnými úpravami (srovnej například § 17 ZRR). Souvisí se svobodou stran zvolit si rozhodčí řízení jako způsob řešení sporů a určit i místo, kde bude konáno. Vybrat si jej mohou strany výslovně či mlčky. První případ je častý tam, kde si strany vybírají řízení ad hoc, druhý je častější v řízení u stálých soudů, kde si strany vybírají soud či řád a tím dochází i k volbě sudiště tam vymezeného. Sídlo stálého soudu se tak kryje se sudištěm. Resp. další varianty nacházíme v řádu tohoto soudu.

Pokud zákon výslovně upravuje místo konání rozhodčího řízení, zpravidla vedle akceptace autonomie stran uvádí i podpůrnou variantu: místo určí rozhodci. V případě české úpravy v § 17 je dána rozhodcům povinnost přihlédnout k oprávněným zájmům stran. Do nich lze zahrnout řadu faktorů od ekonomických přes geografické po právní. Co tím máme na mysli? Ekonomickými faktory máme na mysli možné výdaje stran. Geografickými faktory například dostupnost místa. A právními faktory například vazbu následně vydaného rozhodčího nálezu na jeho zrušení či na výkon. Resp. i na otázku rozhodného práva tam, kde by bylo podmíněno vazbou na sudiště.

Příklad ze Vzorového zákona UNCITRAL. V některých případech je vhodné nechat se inspirovat jinými úpravami. Za velmi dobrou úpravu, odpovídající na nezodpověditelné otázky, které si klademe u české úpravy, považujeme úpravu UNCITRAL. Pro demonstraci ji uvedeme celou: *Article 20. Place of arbitration (1) The parties are free to agree on the place of arbitration. Failing such agreement, the place of arbitration shall be determined by the arbitral tribunal having regard to the circumstances of the case, including the convenience of the parties. (2) Notwithstanding the provisions of paragraph (1) of this article, the arbitral tribunal may, unless otherwise agreed by the parties, meet at any place it considers appropriate for consultation among its members, for hearing witnesses, experts or the parties, or for inspection of goods, other property or documents.*

Nejsou však vyloučeny ani jiné případy, které jsme naznačili výše. Jde o různé posuny v místech jednání či rozdíl mezi sídlem rozhodčího soudu a místem skutečného jednání. Anebo třeba i místem, kde jsou prováděny důkazy. To vše je nutno řešit ad hoc s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám hodnoceného případu. Při analýze je nutné vyjít

ze stanoviska právních norem místa konání řízení a pravidel zvoleného rozhodčího soudu. Vzhledem k tomu, že se tato otázka stává nejen aktuální, ale i spornou při zásazích soudů obecných, je možným kritériem i stanovisko státu vyjádřené formulací pravidel o pravomoci obecných soudů. Znamená to konstatování, zda obecný soud má pravomoc například pro realizaci pomocné funkce, zrušení rozhodčího nálezu apod.

Poznámka. Aktuální je místo určené především tam, kde se jedná o instituci s mezinárodním určením a působením. Například v souvislosti s Rozhodčím soudem při MOK v Paříži se objevuje doložka: „*Veškeré spory vyplývající z této smlouvy budou řešeny u Rozhodčího soudu při MOK v Paříži. Místem zasedání rozhodčího senátu bude... (uvedeno místo jiné než Paříž).*“ Tento typ určení se dle generálního sekretáře RS při MOK objevuje pravidelně. V 90. letech minulého století, odkud pochází náš údaj, se toto určení objevovalo prakticky v 80% případů. Nový řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR v § 5 uvádí jako pravidelné místo konání ústních jednání sídlo rozhodčího soudu (Praha). Se souhlasem tajemníka vydaným na základě dohody stran nebo na základě podnětu rozhodčího senátu v případě, že se strany na místě konání ústního jednání nedohodly, může rozhodčí senát rozhodnout o konání ústního jednání na jiném místě České republiky nebo v zahraničí. Tento souhlas se nicméně nevyžaduje tam, kde se má jednat ve stálém sudišti. Současně odst. 2 uvádí, že pokud se koná řízení v zahraničí, je místem rozhodování soudu stát, ve kterém se řízení koná.

Místo **ve smyslu geografickém** je místo, kde se skutečně konají jednotlivá zasedání. Důvody pro změnu oproti například sídlu rozhodčího soudu mohou být různé. Je to například lepší možnost provedení důkazů anebo snaha stran a rozhodců o delokalizaci řízení. Například v řízení mezi státem a zahraničním investorem se snaží rozhodci o delokalizaci. Jejím smyslem je navodit situaci, kdy žádný z dotčených právních řádů nebude „nárokovat“ pravomoc svých soudů pro případné zrušení rozhodčího nálezu.

Zjevně jiná je situace tam, kde rozhodčí senát stálého rozhodčího soudu zasedá po celou dobu mimo sídlo, jiná je situace tam, kde pouze jednotlivé nařízené jednání proběhne na území jiného státu.

Tato všechna výše uvedená místa se mohou shodovat, mohou však být i rozdílná. Může se potom místo ve smyslu právním shodovat

s místem ve smyslu geografickém. Mohou se však i odlišovat. To potom přináší se sebou problémy především tam, kde má z nějakého důvodu zasahovat soud obecný.

I bez přeceňování vztahu teritoria a řízení je možné říci, že soudiště rozhoduje pravidelně o následujících otázkách:

A. Povaze řízení, tj. zda je řízení domácí, cizí či mezinárodní. V důsledku toho dochází k realizaci či naopak k neuplatnění pomocné a kontrolní funkce soudů místa zasedání senátu. Zde se rozhoduje rovněž o tom, zda je rozhodčí nález domácí (a tudíž v místě vydání bude jen vykonán), anebo cizí (a je pro výkon nutný proces uznání či jiný, upravený mezinárodní smlouvou či národní normou).

B. rozhodném právu, a to:

- a) procesním, tj. procesních pravidlech, dle kterých rozhodují rozhodci,
- b) kolizním, resp. mezinárodním právem soukromém, a v souvislosti s ním i o právu hmotném, o aplikaci mezinárodních smluv, kterými je stát fóra vázán, o možnostech rozhodování dle *lex mercatoria* a o možnostech rozhodování typu *amiable compositeur* apod. a
- c) aplikaci, resp. spíše o způsobu zohlednění či aplikaci práva veřejného a veřejného pořádku,
- d) dosahu evropského práva.

Teoretické přístupy, které ovlivňují určení rozhodného práva, vycházejí z náhledu na rozhodčí řízení jako celek. Existující náhled na povahu rozhodčího řízení se tak promítá do stanovisek teoretických i následně zastávaných v existujících právních normách přes:

1. **Teritoriální přístup** (který stejně jako řízení u soudů obecných propojuje aplikaci právních norem s legis arbitri). Výběr soudiště znamená i výběr právních norem dále určujících meze volnosti stran či rozhodců.
2. **Smluvní přístup** (který ponechává v řešení otázky rozhodného práva dispozici jak stranám, tak rozhodcům). Výběr soudiště neznamená nutně volbu právních norem daného místa. Autonomie se odráží jak v oblasti kolizních úprav, tak v oblasti různých postupů či metod hmotněprávních.